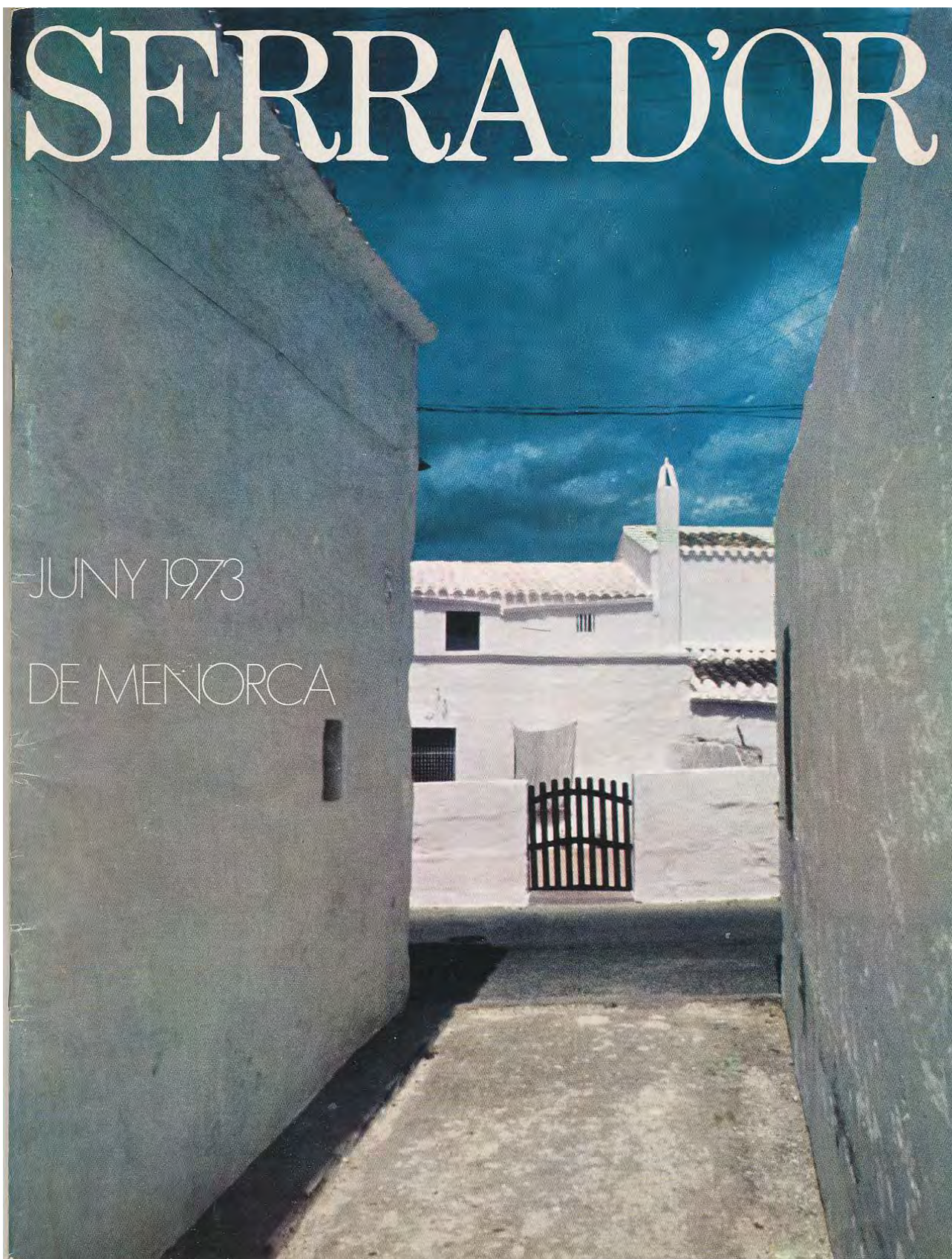

SERRA D'OR

JUNY 1973

DE MENJORCA

...DEU ENS DO GLÒRIA

Ja és ben interessant el llibre que estanislaui Torres acaba de publicar, d'entrevistes amb els narradors del «Victor Català». No se'n parlarà gaire, potser, i serà una llàstima. El petit món d'això que —per passar l'estona— anomenem «literatura catalana» mai no ha estat tan trist, crispat i aberrant com ara. Una vegada, i per subratllar-ne la misèria alhora física i moral, vaig qualificar-lo de «cottolengo». No me'n desdic. Naturalment, no em referia a la producció literària estricta, que, gràcies a Déu, no deixa de mantenir un to digne, i, en alguns rams, ben distingit. No és per aquest cantó que va la queixa. La meua observació se centra en el nivell que hauria de ser el de la interrelació viva del treball intel·lectual, convivència i comerç, per dir-ho amb un parell d'arcaïsmes. El panorama, desolador, queda constituït per una sèrie —complexa— d'ignoràncies mútues, de desdenys recíprocs, de grotescos orgulls aïllats: l'espectacle d'un mandarisme irrisori, en el qual cada «mandari» s'alimenta de la seva pròpia mediocritat, i s'hi esgota. Precisament, i encara que els plantejaments i els protagonistes siguin mediocres, la cosa prou podria donar molt de si, si esclatés la polèmica. O millor: les polèmiques. Ni que fossin tan personalistes com la que Terenci Moix havia encetat —i no continuà— respecte al llibre d'en Torres. Els problemes dels escriptors catalans seran més o menys importants, però ells amb ells els han de ventilar —se'ls han de ventilar—, i no ho fan. No ho fan en públic, com seria lògic, i com ho havien fet la gent de les generacions anteriors. És probable que hàgim arribat a un extrem de degradació professional i ètica tan amarg, que caldria «tocar a mort». I no valen les excuses de no haver-hi llocs des d'on esplaiar-se, ni esgrimir el fantasma de l'idioma. Sempre hi ha un forat aprofitable. Però no: tothom calla, o parla en privat, entre la maledicència i la càtedra, amb una penosa i involuntària confessió d'impotència. I salvo les excepcions que calgui... Fullejant el paper d'Estanislaui Torres —i vinc al que volia dir—, trobo que, sovint, apareix a la superfície de la conversa la qüestió dels literats «de diumenge a la tarda». L'oportunitat resulta perfecta: ¿per què no entrar-hi a fons? ¿Per què, d'una vegada, no ens encarem honestament amb això de l'«ofici», en termes detallats i circumspectes?... Trobo que, ben sovint, hi ha dominat un equivoc de base. Les frases amb què ha estat formulat proceden de Josep Pla: almenys, en l'aire del sarcasme. Pla tenia raó, des de la seva perspectiva «històrica». No hem d'oblidar que la Renaixença, primer —i encara dura—, i les situacions posteriors,

han estat segle i mig d'esforç «desinteressat», en el qual la llengua tenia preferència sobre la literatura. Si escriure en castellà no era rendable, ¿com havia de ser-ho escriure en català? Tenim documents a l'abast, des de la primeria del 900. A l'Ors, les «gloses» li eren pagades a cinc duros, en «La Veu»; a Ramon Raventós, en «L'Esquella», amb una tarifa notòriament inferior, li calculaven el treball amb un cordill aplicat al full de la revista, i tants centímetres, tantes pessetes; les «memòries» de Gaziel i d'Esclasans ens ofereixen més notícies sobre el tema. I és curiós —i alerta!—: tot això acaba referint-se a les col·laboracions de periòdics. Els ingressos provinents de la venda de llibres no hi comptaven, pràcticament... Ara: Josep Pla insistia en una evidència irrefutable, que és que una «literatura» no pot funcionar amb les aportacions eventuals d'uns senyors que escriuen quan tenen temps d'escriure. Pla fotia una frase divertida, esmentant capellans, senyoretetes i ciutadans de Barcelona amb ocis dominicals. L'error d'en Pla consistia a dir «literatura». Hauria d'haver dit: «lectura», material per llegir. Ni entre nosaltres ni enlloc del món, la «literatura» és una professió. Extremeré l'exemple: els poetes lírics. ¿Qui podria passar casa —el mercat, l'escola de les criatures, els vestits de la senyora, etcètera— a còpia de sonets, per més sublims que siguin? Ningú no és tan «idiota», començant per Pla, i passant per Baltasar Porcel, i acabant per mi, que oblidí això. La insigne producció lírica i fins i tot la prosa de Salvador Espriu, seria inexplicable sense les feines jurídiques o administratives del poeta; ni la gloriosa maniobra poètica de J. V. Foix sense les pastisseries; ni la de mossèn Cinto, sense les misses i les olles corresponents. Costa fou canonge i Alcover es guanyava els quartos d'oficial d'una Audiència. Fa una certa angúnia precisar el tema en aquest terreny: no deixa de ser una invasió indiscreta en la vida domèstica dels interessats. Tanmateix, no hi ha manera d'evitar-ho. La possibilitat d'analitzar les probabilitats d'una «professionalització» de l'escriptor català ens hi obliguen... No quant als poetes: els poetes són escriptors que no pensen viure de la ploma, i són, generalment, els escriptors més memorables. Un investigador seriós de l'embolic hauria de pensar en el cas de Carles Ribas... O de Saint-John Perse, o de Montale, o d'Eliot, de Valéry, o de Jorge Guillén... Des de l'angle de les «vendes», i de l'hipotètic tant-per-cent que en cobri l'autor, els ingressos d'un poeta, per genial que sigui —i no solament en català—, rara-

ment ajudaran a mantenir una família. Un novel·lista té, per l'estricta entitat o identitat del gènere, més clients que un assagista o un historiador o un filòsof o un crític... I això, en el supòsit que les editorials paguin, que, en català, no sempre és normal... Torno al principi: Josep Pla, i els qui l'hem més o menys seguit en l'argument, volia dir que, si els catalans han de llegir en català, ha d'haver-hi uns individus que els proporcionin material de «lectura», i això no pot fer-se de manera regular si la manufactura no està mitjanament remunerada. La qüestió —salta a la vista— no té res a veure amb la qualitat dels escrits. Si presenta un perfil particularment insidiós, en català, és perquè en català, ara, això no és factible. I potser ni ara ni mai: les dimensions demogràfiques de la llengua, combinades amb la renda per càpita, determinen uns límits. Sense sortir del català, ¿quin escriptor podria guanyar-se la vida, avui? No parlo, ara, dels mecenatges reals, explícits o simulats, que puguin haver-hi. Els qui passen per «professionals» més evidents —Pla, Porcel, Moix, jo mateix—, necessitem el castellà per anar fent; uns altres, i ja no goso citar noms, s'ho apanyen amb conselleries editorials complementàries, i, aïll, sovint dirigides al castellà; hi ha, finalment, la pintoresca fauna que s'alimenta de les mamelles —acadèmiques o no— de l'Administració, i que, en algun moment, exhibeix «puritanismes» còmics. La casuística no acaba ací... ¿Un escriptor professional «català»? No en català. I si n'hi ha algun, no serà dels qui passem per ser «professionals». En definitiva, podem imaginar-los més víctimes que un mateix... Em proposava dir, quan començava aquesta nota, que... No sé: m'agradaria de no abusar de les formulacions taxatives. Però m'hi arriscaré. Sense els escriptors «de diumenge a la tarda» no hi hauria literatura catalana —ni cap literatura—; però una literatura com la catalana —una «lectura»—, ara com ara, no pot aguantar-se amb aportacions aleatòries... És una conclusió, però, que falla de principi. Escriure en català és una operació assequible a qualsevol velleïtat personal: basta un bolígraf i unes quartilles. ¿Publicar? Encara, encara... ¿Ser llegit, i que el mecanisme editorial funcioni?... Això ja no depèn dels escriptors, per més que els escriptors en pateixin les conseqüències... No, no és gens senzill, ni per l'un costat ni per l'altre, l'«ofici» ni el «diumenge a la tarda»...

JOAN FUSTER